

Joulukuu

1. päiv
2009

Nummõr
24 (195)

Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMƏ LEHT

VANA VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

**Uma Lehe rekord-jutuvõistlus:
147 juttu, 50 kirotajat!**

**Kauksi külavanõmb pidä
Kõivu Madisõ raamatist**

**Ruitlanõ tsuskas nõna
prügüpoliitiga sisse**

Kae lk 2

Kae lk 3

Kae lk 4

Hurda kodotalo sai vahtsõ vällänagemise

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

Tämbä, 1. joulukuu pääväl arotõdas Põlva maa-valitsusõn, midä Hurda Jakobi kodotaloga edesi tetä – vana huunõ omma õkvalt kõrda saaman.

«Önnõ keldrele omma viil ussõ-aknõ ette panda, Prialõ tulõ tahvli tenos abi iist,» seletäs Hurda-nimelise Põlva rahvaharidusõ seldsi juht Villa Sirje. Täl om hää miil vahtsõst kaehusõst Hurda kodotalo puult ilosa Himmastõ maastigu pääle (Vinnõ-aignõ küün om maaha võet): olõ-i ime, et suurmiis umast esätalost nii väega pidi.

Villa Sirje sõnno perrä om Hurda talo hää kotus tuus, et

sääl egäsugutsit kultuuri-ettevõtmiisi tetä. «Maavanõmbal om mõtõ, et seost võissi saia tämbädse ao cestlusõ keskus, miä om köüdet Hurda vanavara-aga,» seletäs tä.

Hurda kodotalon siski inne suvvõ midägi ette võeta-i, a 13. vahtsõaastakuu pääväl tähüstedäs Põlvan Hurda mäleh-tüspäivä. Hurdaga köüdedü plaani omma ka imäkeelepää-väs. «Mul om hää miil, et om palfo häid inemiisi, kiä omma meile mano astnu ja tahtva meid ummi mõttidõga tukõ,» tennäs Villa Sirje tõisi siän Eesti rahva muusõumi ja Vöro instituudi inemiisi.

Hurda kodotalo inneskides tegemise komitee toimõndas edesi – hulk Hurda perändü-sega köüdetüid mõttit uut viil teos tegemist.

PARHOMENKO EDUARDI PILT

Vahtsõs tett Hurda kodotalo huunõ: ait ja sann.

Hindä tettüisi rahva-rõividõga Umma Pitto

PEEDOSAARÕ KAISA

Minevä riidi saiva Pikä-kannu rahvamajan edimäst kõrda kokko 14 naist, kiä tahtva oppaja abiga hindäle keväjäs rahvarõiva tetä ja sis näidega Umma Pitto minnä.

Ettevõtmissõ vidäjä, Lasva vallavolikogo vahtsõnõ juht Tamra Ave kõnõl, et opitsõor sai kipõlt kokko. Huviliidsi om ümbretsõõri küllist, a ka Vahtsõliinast, Oravilt, Vöro liinast. «Kõgõ suurõmb tahtminõ taa oppus tetä tull Pikäkannu kooli oppajidõ puult. Ja et ma tundsõ ütte hääd rahvarõivategijät, sis olõ-s vaia kavva märki,» naard Ave.

Oppaja om Vaino Aime, kiä eläs parhilla Tarto liinan, a peri om Peipsi järve veerest Kõdavere kihlkunnast. Tä om cloaig käsitüüoppaja olnu, no pensioni-iän tege tahtjilõ rahvarõivit.

Et rahvarõividõ tegemine om kallis ja võtt hulga aigu, sis küsse Tamra Ave opitsõõri tegemises api KOPist (Kohaliku omaalgatuse programm). Antigi 15 000 kruuni.

Rahvarõivategijä piät esi

PEEDOSAARÕ KAISA PILT

Oppaja Vaino Aime (kural) abiga tahtva Vöromaa naasõ keväjäs rahvarõiva valmis saia.

masma pruntsi ja hammõ rõiva. «Mu hindä nõudminõ oll tuu, et perän, ku rõiva valmis, läämi kõik kuun Umalõ Pido lõ nigu üts naanõ!» kitt Ave.

Edimädsel kokkosaamisõl mõõdõti kõik naasõ üle ja naati kõgõpäält oppama põllõ ala viirde narmidõ tegemist. Mõni naanõ hoitsõ iks pääd kässi vaihel ja märgõf kõva helüga, et tiia-i,

kiä kõik neo kirä ja muu ilostusõ peräkõrd rõivilõ külge tege!

Arotõdi ka tuud, mändse kihlkunna rahvarõiva tetä. Mu vanaimä Kadri, kiä kah oppusõl nakkas käümä, olõ-i viil vällä mõtõlnu, kas tege sis Rõugõ (kon tä parhilla eläs) vai Urvastõ (kost tä peri om) kihlkunna rõiva.

Kõik paiga pääle tulnu naasõ pei tähtsäs, et rahvarõiva olnu

iks hindä tettü, mitte ostõdu. «Mu imä om kah hindäle kunagi rahvarõiva tennü, no perändäs tä neo mullõ, ma saa edesi anda umalõ tütrele,» selef Tamra Ave. «Ku tütärd olõ-i, sis saa anda minijäle. Ku iks latsõ tiidvä, et rõiva omma imä vai vanaimä kässiga tettü, sis om iks uhkõ tunnõ näid kanda.»

Tarton kõnõldas Lõuna-Eesti kogokun- nast ja luudusõst

14. joulukuu pääväl kell 10 nakkas Tarto ülikooli pähhuunõn talvõseminär «Kogokund ja luudus Lõuna-Eestin», tuu kõrraldas ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja

kultuuriuuringidõ keskus.

Kopra-uurjana tunnõt seto Laanetu Kolla kõnõlõs inemiisi clopaigast ja luudusõst, Pärsiku Liisi jutt om lõunacestläisi ristinimmist 150 aastakka tagasi.

Maavalla kua vanõmb Kaasiku Ahto kõnõlõs luuduslõgõst pühäpaigust, Preismanni Kaili Karula rahvuspargist ja kogokunnast.

Üts küsümüs

Millest olnu kõgõ rohkõmb kahto, ku riik ti kooli gümnaasiumijao är häötäs?

Vastasõ direktri, kelle koolin opp veidemb ku 120 gümnaasiumiopilast, midä haridusministeerium gümnaasiumi jaos tarviligus pidi.

Põlva keskkooli (114 gümnaasiumiopilast) direktri Sarapuu Arvo: «Latsivanõmbist ja latsist. Seo mõotas näide ello nii raha poolõst ku muido. Ja latsil tulõva ka pikä koolisõidu vai sis perekunnast eräle elämise.»
Räpinä ütisgümnaasiumi (117

gümnaasiumiopilast) direktri Raadla Rein: «Opilaisist, kes piät sis gümnaasiumiharidust minemä kavvõlt otsma.»

Kanepi gümnaasiumi (62 gümnaasiumiopilast) direktri Kaste Merike: «Opilaisist om iks kõgõ rohkõmb hallõ. Suurõmba kulu tulõva ja nuu, kellel rahha veidemb om, saa-i inämb gümnaasiumi minnä.»

Vahtsõliina gümnaasiumi (105 gümnaasiumiopilast) direktri Lumi Neeme: «Maapiirkund jääs viil kehverbäs. Noorõ ja noorõmba perre läävä muialõ. Parhilla omgi mi trump gümnaasium.»

Varstu keskkooli (75 gümnaasiumiopilast) direktri Mänd-

metsa Maido: «Latsist. Tulõva pikä sõidu ja perekunnalõ suurõ kulu. Niimuudu ei saa mõnõ latsõ, kiä tahtnu keskkoolin kävvü, taad hindäle lupa.»

Verska gümnaasiumi (60 gümnaasiumiopilast) direktri Stepanenkova Anna: «Kahto vallast, Setomaast, piiriviirdest alast, latsist ja vanõmbist. Latsivanõmbil tulõva suurõmba kulu ja mi kultuur kaos är, ku olõ-i tuud kellelegi edesi anda.»

Misso keskkooli (18 gümnaasiumiopilast) direktri Käisi Ere: «Meil olõ-i millestki inämb hallõ. Panõmi esi keskkooli kinni. Jõudsõmi seost otsussõst ette.»

Küsse PEEDOSAARÕ KAISA

Kanepi segäkuur om 125aastanõ

21. märdikuu pääväl and Kanepi segäkuur dirigent Lindali Kalõvi juhatusõl Kanepi seldsijamaj 125. tähtpääva aus vägevä juubõlikontsõrdi.

Saal oll laulusõpru puupistü täüs. Kontsõrt alaõ aoluuliidsi laulõga, nigu rahvalulõ pääle tett Kanepi hümn, Saebelmani «Kaunimad laulud» ja Liivi «Helin». Vörokeelitsist Uma Pido laulõst oll kuur vällä valinu Kirberi Koidu «Nõnda lauluga ma lähä» ja Ritsingu Alo «Varjuliidsi puio all».

Kõnõldi aoluust, näütüses tuust, et koorilaulukultuur luudi Kanepin joba 80 aastakka inne segäkuuri – 1804. aastagal Kanepi kihlkunnakoolin.

Päältkacja ai hereväle Weizenbergi Augusti alguperälidse näütõmängu «Sooharimine ja süameharidus» kontsõrt-variantis, midä segäkuur vanan keelepruugin lauldõn kuun näütõlejidõga esif. Koorivanõmb ja juubõliürütise pääkõrraldaja Kottisse Vaike kõnõl segäkuuri

SEMMI RIHO PILT

Kanepi segäkuuri mõlõmba vidäjä õnnitluisi vasta võtman.

viimädsõ 15 aasta tegemiisist, kitt koorijuhtõ Heinaste Edat, Rammuli Meelit ja prõllast Lindali Kalõvit, kes om viimätsel aol Kanepi koorilaulu esieranis «läükmä lõõnõ». Kõgõ vanõmb koorilaulja Kongo Heino (89) sai

maakunna aukirä ni Segäkuurõ liidu ja Kanepi valla tenokirä 70 aastat koorin laulmisõ iist. Maakunna ja valla tenokirä sai ka Kottisse Vaike, kiä om 15 aastat olnu koorivanõmb ja kroonik.

UL

Jutuvõistlus om üts jago kultuuriluust

Uma Lehe jutuvõistlusõ jutu omma hää lukõ ja naarda saa kah nii mõnigi kõrd, a üts suur väärtüs om näil viil. Neo jutu omma üts jago mi, võrokõisi, kultuuriluust.

Perimüst ja juttõ om Võromaal kořat aastakümnit, a väiku jago näist om kirja pant mi, võrokõisi keelen. Viil veidemb om olnu inemiisi, kiä omma esi kirotanu võro keelen juttõ, luulõtuisi ja nalalukõ. Neo omma olnu päämidselt ammõdi poolõst kiräinemise.

A Uma Lehe jutuvõistlusõlõ kirotanu (ja varramba niisama juttõ saantu) omma hariligu võrokõsõ: keevitajä, poodimüüjä, autojuhi, koorijuhi, koolioppaja jnc. Täambädses kokko katõ-kolmõsaa inemise ümbre.

Neo inemise omma kõgõ umma imäkiilt mõistnu, a ei olõ tuud inne kirja pandnu. Või-olla ei olõ mõistnugi tuud tetä, selle et koolin om näile opat õnnõ cesti kiräkiilt.

No om Uma Leht, kon võrokiilne inemine saa läbi lehe tõisiga «juttu aia»: kirotu, miä om timä elon juhtunu ja lukõ, kuis tõisil om lännü. Teedä anda, midä tä ilma-ašost arvas ja ka tõisi arvamiisi lukõ.

Uma Leht om saanu hulga sõpru, kiä käävä külän vai kõlistasõ ja arotasõ ilma-ašjo, kūsise nõvvo, kuis midägi olnu hää kirja panda. A otsitas ka Contra vai Kaika Laine telefoninumõrd, api halvatahtligõ ammõtnigõ vasta, küstäs klepsu «Tan või pruuki võro kiilt» vai pandas lehte kuulutus, et «kikka otsva pruutõ».

Päält ütsät aastat Uma Lehe tegemist ja kimmähe päält tuhandõ inemisega kõnõlõmist om kimmäs tunnõ, et mi, võrokõsõ, olõmi üts rahvas, meil om ütime kultuuriruum, kombõ ja ütstõsõga läbikäimise muud.

Mi ütist olõmist om tennü kimmämbäs ka Uma Pido, vana Võromaa ja kihlkundõ piirisildi, võrokeelidse raadio- ja telesaato, võro keele julgõ pruukminõ pitõl, hammidõ, silte jm pääl. Mi, võrokõsõ, olõmi esimuudu rahvas ja olõmi tuud uhkõlõ.

HARJU ÜLLE, päätoimõndaja

UMALEHT

Telmisenummõr 00917

Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro

E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494

info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laiivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177

mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF

Trükjä: AS Võro Täht

Lehe välläandmist tugõva:

Riiklinõ programm «Lõnaeesti kiil ja kultuur» ja

Uma Leht Internetin: www.umaleht.ee

Paprõlehe-kujolist Umma Lehte saa lukõ ka Internetist www.netiajakiri.ee päält!

147 võistlusjuttu 50 kirotaja käest!

Uma Lehe rekord-jutuvõistlus

Hää Uma Lehe lugõja! Rõõm om teedä anda, et timahavanõ Uma Lehe suur jutuvõistlus olf tõõt suur – 147 juttu 50 kirotaja käest om kuus aastakka peetü jutu-võistlusõ tävvelik rekord.

Uma Lehe jutuvõistlus olf ka seo kõrd inämb nalajutu-võistlus,

a saadõti ka väega tõsitsit juttõ. Kaõs es olõ üttegi juttu teemal «Kuis ma (tä) ilma tüüldä jäie ja miä päält tuud saiõ», a tuu iist olf esieräline jutt valiman käümise, kats verd saisma pandjat luku pümmesooligu vällalõikmisõst, juhtumiisi koolipingist, eläjä-luu:

kanast, suukurõst, põdrast, pinnest ja eski viruskikkist! Es puudu ka koolnu, vaimu, paugutaminõ ja muu terävä elämüse.

Žürii (Ruitlasõ Olavi, Kauksi Ülle, Koha Priit, Valpri Valdo, Al-lasõ Tiia ja Harju Ülle) säädse ritta tõsidsõ ja nalalidsõ jutu eräle. Kõgõ

parõmb nalajutt sai egä žürii liikmõ käest 10 punkti, kõgõ parõmb tõsinõ jutt kah 10. Häädüsel tõnõ nalajutt sai 9, tõsinõ jutt kah 9 punkti ja nii edesi üte punktini vällä. Võitsõ jutt, miä sai kokkovõtõnn kõgõ inämb punktõ.

UMA LEHE TOIMÕNDUS

Jutuvõistlusõ parõmba jutu

Eräpreemiä:

Esi nalaluusõ eräpreemiä – «Las ma esine» (Tammõ Aili)

Elohädä võitmisõ preemiä – «Maadlõminõ masuga» (Säinasti Asta)

Eesti rahva saatusõ meelenpidämise iist – «Esä ja poig» (Kuusõ Mann)

Eloidisõ luu eräpreemiä – «Valimise lätsi häste» (Keldri Enno)

Vinne ao andsakuisi hää mälehtämise eräpreemiä – «Pillimänguga kinolektoorium» (Mandli Sulõv)

Lühkü nalä preemiä – «Kauplusautu pääle juuskminõ» (Oinasaarõ Volli)

Ruitlasõ süämele hää jutu eräpreemiä – «Mu võlovägi» (Otsa Kallõv)

Mutri-Villu nimeline tehnikapreemiä – «Vana lokomobiil» (Sika Eeri)

Situatsioonikoomika eräpreemiä – «Palotaja» (Kersna Taivo), «Aukiri pükseldä tüümehel» (Türksoni Sinaida)

Uskmalda tõsiluu eräpreemiä – «lkõ vai naara, pääasi, et hamba alalõ jäävä!» (Ökva Margit)

Nuurusõ tembu eräpreemiä – «Handsa ajaminõ» (Säinasti Enno)

Egäst ašast vällätulõmisõ eräpreemiä – «Pässi trahvist» (Liberi Malle)

Hää võro keele iist – «Küdsämälä leevätego» (Karva Katre)

Oppõtunni-eräpreemiä – «Üts hää Võromaa asi» (Vähesoo Luule)

Lustligu nuurusõ preemiä – «Jäimi bussist maha» (Nõlvaku Kaie)

Õnnõligu päsemise eräpreemiä – «Linnukiplahvatus mu hindä tarõh» (Suurõ Steven-Martin)

Võro kuraasi eräpreemiä – «Kuis ma uman sünnüliinan trahvi sai» (Plumanni Kaja-Riina)

Tsihikimüse preemiä – «Kuis väiku Sass ja vanaesä mutte püüdsevä» (Sika Aavo)

Maalähküdse ilmakaemisõ eräpreemiä – «Kuis ma langakrä peräh kõndsõ» (Guerrini Triinu)

Esieräliidsi eläjide tähelepandmisõ eräpreemiä – «Ummamuudu kana», «Kavval põdõr» (Liinamäe Ilme)

Numbrimaagia eräpreemiä – «Sada kanamunna» (Soola Mahti)

«Maalt ja hobõsõga»-preemiä – «Teatrin käümine» (Rämmanni Kadri-liis)

Pini tarkusõ kitmise eräpreemiä – «Tark pini» (Läti Vaike), «Soest ja pinisõ» (Panga Milvi)

Hukan nuursuu tegemiisi valgustamisõ preemiä – «Luukõisi koo-lisõ» (Jõgi Juta)

Tõsidsõ jutu:

1. «Saima» (Kalkuna Mati) – 48p

2. «Suukurg ja vasik» (Ämariku Volli) – 36p

3. «Üü läbi Sandisuu veeren tsiakafan» (Kuusõ Villu) – 24p

Nalalidsõ jutu:

1. «Kilck vai Viruskekikas vai miinikõllanõ» (Kalkuna Mati) – 47p

2. «Külmkapp» (Tooli Mati) – 27p

3. «Tähendüs» (Pressi Heldur) – 26p

18–1 punkti saiva viil jutu (inämb punktõ saanu jutu iinpuul): «Las ma esine!» (Tammõ Aili), «Mõtsik tiikund» (Kuusõ Mann), «Kratõ tembotusõ» (Säinasti Asta), «Palotaja» (Kersna Taivo), «lkõ vai naara, pääasi, et hamba alalõ jäävä!» (Ökva Margit), «Maadlõminõ masuga» (Säinasti Asta), «Pillimänguga kinolektoorium» (Mandli Sulõv), «Handsa ajaminõ» (Säinasti Enno), «Minkah timä süüdi om» (Kuusõ Mann), «Piiretusevarga» (Kuusõ Mann), «Kauplusautu pääle juuskminõ» (Oinasaarõ Volli), «Sumu liigut kirstuh» (Türksoni Sinaida), «Ummamuudu kana» (Liinamäe Ilme), «Kuis susi ämmä avit» (Kuusõ Mann), «Pulmaesäst sumumatja» (Oinasaarõ Volli), «Pässi trahvist» (Liberi Malle), «Vahtõnõ telehvõn» (Kuusõ Mann), «Kas mõrv vai aprillinali» (Kuusõ Mann), «Küdsämälä leevätego» (Karva Katre), «Rohto 1000 eläjäle» (Sika Eeri), «Sõbra unõnõgo» (Ämariku Volli), «Vana lokomobiil» (Sika Eeri), «Üts hää Võromaa asi» (Vähesoo Luule), «Hukatuslik leping» (Kuusõ Mann), «Jäimi bussist maha» (Nõlvaku Kaie), «Kõvvõr karjääriretel» (Kuusõ Mann), «Valimise lätsi häste» (Keldri Enno), «Vanaimä, kõnõlõ viisokablost!» (Liivi Tamm-Suss), «Tüü» (Kuusõ Mann), «Aukiri pükseldä tüümehel» (Türksoni Sinaida), «Esä ja poig» (Kuusõ Mann), «Hüätego ja karistus» (Kuusõ Mann), «Kingtõs kos-mosõst» (Säinasti Asta), «Kuis ma uman sünnüliinan trahvi sai» (Plumanni Kaja-Riina), «Linnukiplahvatus mu hindä tarõh» (Suurõ Steven-Martin), «Pa-vel» (Kuusõ Mann), «Pillimiisi üteh soega» (Sika Eeri), «Tark pini» (Läti Vaike), «Vahva varõsõ» (Liinamäe Ilme), «Õnn iisandiga» (Kuusõ Mann), «Esimuudu kuldnõk» (Liinamäe Ilme), «Kats luku kommivabrikust» (Kuusõ Mann), «Kodo jäi ütsindä» (Oinasaarõ Volli), «Kohe timä piät kusõma?» (Ämariku Volli), «Suur uudishimo» (Tammõ Aili), «lks tulõ miilde» (Raudkatsi Ene), «Kuis väiku Sass ja vanaesä mutte püüdsevä» (Sika Aavo), «Üte tavainemise elo mälestuskiltõ läbi ao» (Leoki Hilja), «Edgar» (Kuusõ Mann), «Kats viimäst rita» (Raudkatsi Ene), «Kavval põdõr» (Liinamäe Ilme), «Kuis ma langakerä peräh kõndsõ» (Guerrini Triinu), «Mu võlovägi» (Otsa Kallõv), «Putukidõ uurminõ» (Oinasaarõ Volli), «Tagurpidi tagasi» (Säinasti Enno), «Teatrin käümine» (Rämmanni Kadri-liis), «Tiigri kargus» (Väljandu Ellen), «Kokkopõrgõ tsiapääga» (Kuusõ Mann), «Ku aigu saasi tagasi käändä» (Laanekivi Oie), «Saksa-aigu» (Ämariku Volli), «Vai-mõga hädäh» (Hirvõ Dagmar), «Kürvidsesalat» (Raudkatsi Ene), «Naabrivalvõ ja moosivarga» (Säinasti Asta), «Sada kanamunna» (Soola Mahti).

Suur aituma jutuvõistlusõlõ ütlenlõümise iist: Ermeli Vaido, Hoobi Indrek, Karu Jaak, Lauga Kalju, Liira Singa, Liiva Aasa, Orassoni Rael-Adiina, Pendi Katrin, Pihlaku Helbe, Riitsaarõ Lainõ, Simsoni Andrus, Valpri Liina ja Vijari Silja!

Jutuvõistlusõ avvohinna panni vällä: Verska sanatoorium, Trahtri Vana Jõgi (Võro), Puuriida publi (Räpinä), Pesa restoran (Põlva),

Sännä savitüütüs, Kõllõstõ kommimeistri, Räpinä apteek, ESTUudio (joulukontsõrt Põlvan), Kandlõ kultuurimaja ja Arsisõ kelli ansambli (joulukontsõrt

Võrol), Nopri talomeierei, seebimeistri Silmä Inga, tsaronik Hüppeneni Külli, Näputüüselt, Ilvese Aapo ja Tiina, Võro instituut, Võro selts VKKF

Kalkuna Mati: ma pialaigu nigu eläsi tuu Saimaga kuun

Kalkuna Mati ja vanaesä kell.

HARJU ÜLLE PILT

Rõugõ valla Haki külä mehe Kalkuna Mati (68) jutt «Saima» olf timahavadõ Uma Lehe jutuvõistlusõ kõgõ parõmb tõsinõ jutt ja «Kilck vai Viruskekikas vai miinikõllanõ» žürii käest kõgõ inämb punktõ saanu nalajutt. Uma Lehe kuvvõst jutu-võistlusõst viil ütlenlõõnõ Mati ütles, et võtsõ jupp aigu huugu, inne ku neo kimmä jutu paprõ pääle saiva.

Määne tunnõ om võita seoni-aoni kõgõ suurõmb, saa neläkümne säitsme jutuga Uma Lehe jutuvõistlusõ?

Õks väega väkev tunnõ om Võromaa kõgõ suurõmba jutu-võistlusõ võitjas tulla! Ränk lugu õks kühl!

Tuu Saima olf mul mitu aastat meelen õkva. Ma pialaigu nigu eläsi tuu Saimaga kuun. Taa lugu olf mul märkmigu seen ja vahepääl är kaonu, seo suvi löudse tuu märkmigu üles. Sõs naksi treimä tuud «Saimat» valmis. Saima om olõman ja hobõnõ Saima olf kah olõman. Ja tuu lugu juhtu sääl Põha-Eesti kalamehekülän kah õkvalt nii, nigu kirutõdu om.

Ka tõsõl luul om tõõt-sünüdünü põhi. Olf üts vanainemine, kes otsõ tuud miinikõllast takan. Mi kandin pruugiti tuud miinikõllast tõõtst päält sõta kilke vasta. Miinikõllastõga tetti tõõri sändse, nuu kilgi seivä tuud miinikõllast ja lätsivä sõs lahki.

Kalla püiti kah, lasti poolõ järve tühäs. A mi kandin es lubata inämb miine kofada, ku poiskõsõ laskõva käe-jala õhku. Ja miilits olf iks nii kõva, et lõpõf är miinikõllastõga rüüvpuugi. Tuuperäst es olõki tuul vanainemisel koskilt inämb tuud miinikõllast kilke vasta võtta. Sõs tä kõnõlgi, et täl om viil DDTd vai tusti tarõ pääl, vinne aigu olf tuu väega hää kapstamürgütämise asi... (lugu om tulõvadsen Uman Lehen! – UL).

Olõt iks egäl Uma Lehe jutu-võistlusõ häid kotussit saanu ja su juttõ om lehen är trüküt. Kas lugõja omma midägi ütelnõ kah noidõ juttõ kot-silõ?

Jah, mitu inemist kõlõst jutu «Küüdsiga jahipini» pääle ja küsse, et kas nä võissi kah uma

kutsigu tuvva mu pini manu opma. Et kutsik tükis puu otsa minemä ja ku tõnõ pini iin lännü, saanu tuust hää jahipini!

Mu lemmik-kangõlanõ om õks Tiksi Ott, kiä om pensionär ja eläs jahilõ. Om ka kõva scenekorjaja, tüüldä mehe ei jõvva nii pallo kofada ku timä. Hummogu lätt nelä aigu mõtsa ja tulõ kümne aigu tagasi. Tiio, timä girlfriend, avitas täl pu-hasta naid siini ja kellä 12 aigu om Tiksi Ott joba Viitinän siini andman auto pääle.

Kas su kirämehe-andõ om ka mõnõl tõsõl jutuvõistlusõl avvohindu toonu?

Häste vanastõ võtsõ ossa Edasi jutuvõistlusõst ja sai tõsõ-kolmanda kotussõ ütlenlõõnõ peris kirämehega. Noorusõ kirändüs-võistlusõl sai kah avvohinna, a tuu olf nii ammu, et ei mäletä eski inämb, millest kiroti.

Kõrraldit ka Võromaa Teataja abiga kalamehejuttõ võistlusõ. Tuu võitsõ kah võrokiilne jutt. Kas võro keelen kirotaminõ and luulõ võrtsi mano?

Jah. Kõigilõ tuu jutt miildüsi,

Vladislav Koržets, žürii esimiis, ütelf, et kuradi hää lugu, panõmi seo iks edimädses. Juttõ tull kahjus veidü kokku, palfu õigõ kalamehe es kirutagi, kukki lubasi.

Sul om viil muid asjo kah, mille üle uhkust tunda. Olõt näütises vällä märknü esierälidse kalapüügivõistlusõ «Viitinä kuurits», tuud om joba 11 aastakka tetti.

Vahepääl olf mõtõ är lõpõta, et ülcarvu palfu tegemist om. Ma ei olõ inämb tuu aša man, Kim-meli Peebul omma appi tegünü noorõ poisi, kes tuud vidävä ja om kimmäs, et niipia tuu ettevõt-minõ hingusõlõ ei lää.

Midä põnovat tahat elon viil är tetä, om sul mõni unistus?

Kaivuprojekti tei joba är, ki-viktaimla om vaia valmis tetä.

Ku kõnõlda unistusõst, sis tütär Mari om nimmat mitmõl puul kõgõ parõmbas noorõs rah-vamuusikus. Tahtnu, et tä tulnu õks rohkõmb siia Võrumaalõ, juuri manu.

Küsse HARJU ÜLLE

5. joulukuul om Võromaa juuriga kiränigu ja mõtlõja Kõivu Madissõ 80. hällipäiv

Jutu periselost lämmistäse hinge

ALLASÕ TIIA

«Kirotoðu om tollõst, miä tegelikkusõn toimunu – midägi olõ-i välä mõtõidu!» kitt Kõivu Madissõ raamatut «Kähri kerko man Pekril» tuu viis kõrda läbi lugõnu Ostrovi Marju (43), Mooste valla Kauksi küläelo iistvõtja. Nigu Kõiv, sai ka Ostrovi Marju kõgõs elos põha vanavanõmbidõ man ka-sumisõst.

Raamadu «Kähri kerko man Pekril» (1999) löüdsõ Kauksi külävanõmb ja küläkesküsõ juhataja Ostrovi Marju juhusligult Põlva raamadukogon. «Inne olli lugõnu «Põud ja vihm Põlva kihelkonnann nelätõistkümmendämä aasta suvõl» ja taast tiatrit nännü televiisorist,» kõnõl külävanõmb. ««Põuda ja vihma» lugõsi mitu kõrda, a sõs avasti raamatukogost tõõse Kõivu raamatu kah! Ku Võro instituuti trehvisi, osti taa peris hindäle. Kuna mul hindäl om väega suur huvi kodoluu vasta, sõs Kõivu raamatu andva Põlva kandist ja inemiisist tõsclõlõdse pildi.»

«Kähri kerko man Pekril» omgi poolõst jaost kirja pant õkva ku latsõ silmi läbi. «Mina kasvi ka uma vanavanõmbide man Ahja lähkõn. Ellimi vanavanaesä ehitet rehetarõn. Säääl käve elo vanaaigõsõ talo perrä iks viil ka Vinne-aigu. Kuki Kõivu-kireldüse omma varõmbast aost, tulõtasõ nä mullõ täpsele umma latsõpõlvõ miilde. Tulõ õkva sääne lämme tunnõ pääl, hulka parõmb nakkas!» ütles Ostrovi Marju.

Tä tund raamatut lukõn, nigu olõs tä esi Kõivu imäpuulsõ suguvõsa inemiisi siän. «Kae, et Kiislarõ omma väega rahutu rahvas olnu: es püsütä koton, olti siin liinan ja säääl liinan. Esieränis rahutu miis olli Ferdõ (Ferdinand).

Kuki kõkkõ olõ-i välä kirotõdu, olli täl probleeme häste palflu: külh esihindäga, külh naasega. Ferdõ kuuli küländ noorõlt ja matõti Põlva kalmauida.»

Marjul omma Põlva kabeli-aida matõt vanavanõmba. Kõrd käve tä näide havvaplati pääl, samal aol olli koton poolõlõ Kõivu Kähri-raamat. «Surnuaian kai, et ma nakka-i õkva minemä, et lähä tõist kaudu ja trehvisigi juhusligult Kiislaride havvaplati manu.» tulõ Ostrovi Marju miilde.

Tuglasõl muudõt, Kõivul kõik õigõ

Ahjalt peri inemisenä om tä ka Tukla «Väikut Illimari» lugõnu uma viistõistkümmend kõrda. «Tuglas kirotas niisama nigu Kõivigi suurõ mehenä umast latsõpõlvõst. Tuglasõl om nigu asja muudõt, a Kõivu puhul om kõik õigõ – esiki aastaarvu! Kõivul omma raamatin periselõst olnu nii kotsõ-, talo-ku inemiisi nime. Kes võro kiilt ei mõista, tuul külh vast rassõ lukõ, a seo om

Ostrovi Marjulõ toova Kõivu Madissõ võrokiilse raamadu miilde latsõpõlvõkodo – Ahja lähkõdse Puusepä talo.

ühlihää raamat!» soovitas Kauksi külävanõmb Kõivu Kähri-raamatut kõigilõ.

Raamadu stressi vasta

Marju latsõpõlvõkodo om Ahjalt Võnnu päälõ sõita, kotust kutsuti Vana Asundus (Vanamõisa). Puusepä talo olli õkva Kurõpraksi kõrval, minkast Tuglas «Väikun Illimari» kirotas. Kurõpraksist läbi kävegi Marju katõssa aastat Ahjalõ kuuli. Raamadulugõmisõ mano juhtõsõva Ahja cesti keele oppaja. «Edimädsen klassin viidi meid õkva raamatukokko,» om Marju oppajilõ tenolik.

Marju lugõ pallo täämbädseni. «Inemise ütles, et nä omma stressin: halv om olla. A võtkõ ütõskõik mäene raamat kätte ja lugõgõ! Ti lähät sinnä maailma sisse ja unõtati uma häädä är. Eriti ku om viil umast kandist kirotõdu – mekandist om iks väega pallo raamatit! Näites

ALLASÕ TIIA PILT

Kõivu Madissõ loomingu päiv Talnan

Eesti TA Underi ja Tuglasõ kirändüskeskus kuuntõun Eesti tiatriuurijõdõ ütõsõsõga kõrraldas 14.-15. vahtsõaastakuu pääväl 2010 Talnan Roosikrantsi 6 teemapäävä Kõivu Madissõ loomingu «Kohviuimõisõ ja jalotuskäugi. Madis Kõiv ja eesti kultuurilugu». Kaemisnukas pakutas välä Kõivu Madissõ teksti ku kultuuriluu jäädvustõsõ. Ummi arotuisi Kõivu loomingu võiva tõisõga jaka kõik huvilidsõ. Teedüst saa Pilve Aare käest: aare.pilv@mail.ee.

UL

Küütsi Antsul (Hans Küüts, tunnõt sordiarõtaja – UL) om kirotõt umast latsõpõlvõst «Viisandeid minu elust.»

Viil om Jaanimõisa küläst peri Lehepuu Bernhard – Jõõlaanõ mõtsavahi poig, arst – kirotanu kah kats raamatut, kuis tä Jaanimõisa koolin käve jm.

Vanavanõmbilõ tenolik

Kodoluuhuvi tegüsi Marjul jo latsõn tuust, et vanaimä ja vanaesä pallo kõnõlõva inneskidse ao asust. Üts Marju vanavanaesä om matõt Võnnu vahtsõhe surnuaida. «Ku sõidimi hobõsõga ütõssä kilomeetrit egä keväjä sinnä hauda säädmä, sõs vanaesä terve tii näüdä ja kõnõl: kiä kon eläs ja elli, kiä Tsiiberile saadõti jm.»

Marju om väega tenolik, et sai hindäle kõik vanavanõmbidõ tiidmõsõ, niisama vanaaigist tõid tetä: rihäga haina riibu ja muud. «Ma kasvigi nigu vanan aon: tuu olli nigu muinasjut!»

Üle poolõsää häönü talo pästvä pildi

Ostrovi Marju om aastit pildistänü häädüvit talokotussit (näütõses Jaanimõisa ja Kauksi külä päälõ kokko om 1939. aastast 52 koto kaonu). Noist om plaanin välä anda ka raamat.

Hämän talokotussidõ ütõsvõtõmisõ mõtõ tulõ Marjul ütõl joulukuu pääväl autoga sõitõn. «Sõidi nii kellä kolmõ paiku maahajätet majast müüdä, takan taivas veref ja mul tegüsi sääne imelik tunnõ, et tuu kotus taht mullõ kõnõlda. Milles mitte pilti tetä, märke ma ja nii taa «haigus» algusõ saigi,» kõnõl külävanõmb.

Parhilla autogagi sõitõn märk tä kõgõ, kas ütõs vai tõõnõ kotus või vana taloasõ olla. «Osasit talokotussit es lövvä inämb ütõs, kuki om mõtsupiten roidõtu,

kiuviinikit otsitu ja inemiisi külõldu. Üldidselt tsirelipuhma ja põlispuu näütõse kätte, kon om eletü,» ütõs Marju.

Vannu talokotussidõga tegelemine om andnu Marjulõ pallo egäsugumast clotarkust. «Vanano inemise chitivä uma maja hääd kotsõ pääl – nä tundsõva tuu är. Ega naa vahtsõmba talo mõisamaa jagamisõ aost omma kõik kaonu – jo sõs kotus es olõ hääl! Ku om õigõ maavaim, sinnä tulõ inemine elämä. Egä tunnõ õkva är, kas om hääl vai ei olõ. Ku maja om hääl kotsõ pääl, sõs lätt inemiisil säääl elo kah häste.»

Päälõ vannu talokotussidõ pildistämise korjas Ostrovi Marju ka muudmuudu Kauksi kandi aoluku. Näütõses osf tä sõbõr Põhjõla talo, kos olliva velidsekogohusõmehe Juuriksoni Gustavi päävõraamadu 1936.–37. aastast.

OSTROVI MARJU PILT

Mälehtämise püsümisele, miä Kõivulõgi tähtsää, avitas ütõn ka Ostrovi Marju hobi: laonuist talokotussit pilte tegemine. Näütõses kiränik ja kunstnik Vahtra Jaan (1882–1947) elli ütõn vanõmbidõga Kauksi-Perävõllan Visaku talon aastil 1898–1899. Vahtra nimmas taad Visaku talos selle, et säääl elli Visaku-nimelidse inemise, ammõtlikult olli taa Koosa talo. Parhilla om taa kotus Kanasaarõ külä ala pant. Vahtra vanõmba olliva Visaku talon tiimän. Vahtra elli seo vankrikuuri häädkättõ otsan, miä om maa päälõ kaonu. Säääl olli ka mälehtõtõstahvli Vahtra avvus, mink võttõ hindä kätte lähkõl elli kodolulanõ Pintsarõ Asta.

Ellu jääse nuu keele, midä noorõ inemise tahtva kõnõlda

SAARÕ EVAR, keelemiis

Määndsõs om muutunu väikene, väläkuulmisõ pääl olnu kiil, midä om nakat ütiskundlidsõlt tugõma, muuhulgan ka koolin oppama – tuu tiidmine kulus meile, võrokõisilõ, är.

Rehekuu lõpun kõnõlõ tuust Võro instituudi keelekonvõrentsil keele ja ütiskunna suhtõ uurja, šotlanõ Hornsby Michael.

Umaperäne kaart olli täl Wales'ist: ku pallo om kõmri kiilt egäpäävõtõselt kõnõlavit suuri inemiisi kiilt mõistvidõ latsi kotalõ. Koolilatsõ saava kõmri kiilt põhaligult oppi egäl puul Wales'in ja tuu and mõistmõsõ kiilt pruuki. Et hummogu puul Wales'in olli kõmri kiil juba kaomisõ piiri pääl, om säääl tuud kiilt egäpäävõtõselt pruukvit suuri inemiisi ütõs kooni kolm egä kümne koolin kõmri kiilt opnu

noorõ kotalõ. Säändsõit maakundõ, kon vannu ja nuuri mõistjõdõ suhe om täpsälõ 1:1, ei olõki rohkõmb ku ütõs: Lõuna-Pembrokeshire. Sääne näge sõs välä ütõ varõmb häöväs arvat keele tagasitõlõminõ kaardi pääl.

Muiduki om koolist saad keelemõistminõ piiratumb ku vannu kõnõlajidõ imäkeelemõistminõ, a Wales'i kogukunnann ei tetä tuust nummõrd. Umast keelest om saanu näide hindätiidmõse alus. Muu briti, ütõskõik kuis näka ei punnita, kõmri keelest arvu ei saa. Waleslanõ mõist tuud kiilt pruuki ja kuigi tä suurõmba osa pääväst täüt paprit, miä omma inglüse keelen, aja tüüasju võõridõga inglüse keelen ja lugõ õdagu või-olla inglüse kiilde tõlgitit Boliivia kiränikku, om täl võimalus tuust sõpruga kõmri keelen kõnõlda ja kirotõ.

Keelmeiis Hornsby Võrol peetü ettekandõ põhiteema olli Bretagne – Prantsusmaa kõgõ

õdagupoolitsõmb käsivars, kon kõnõldas bretooni kiilt. Prantsusmaa keelepõliitika om olnu kõgõ sama tihkõ ku Hummugu-Euruupan: umma kiilt võit jo kõnõlda (koton kõõgilavva all), a riigikiilt piät armastama. Säändsõesama tugõva tundõ käävää ütõn ka bretooni keelele kotussõ löüdmõse man. Bretooni kiilt opatas palfõdon kuulõn, a tuu oppaminõ om riigi käest välä võidõt sammukaupa. Imäkeelidse bretooni arvasõ sakõstõ, et kas tuul oppamisõl iks om mõtõ. Nä kõnõlasõ jo niigi.

Keeluurja jagasõ bretooni kiilt kolmõs täämbädsõ päävä varjantsis: 1. Murdõpõhjõga imäkiil, kon om väega pallo prantsusõ keele lainsõnnu, a ütõlemise viis om bretooni muudu. Tuud kõnõlasõ vanõmba väikumba haridusõga inemise. 2. Bretooni standardkiil, midä pruugitas kirotamisõs. Kõnõlasõ niimuudu õnnõ vanõmba põlvõ

keeleaktivisti ja keriguopõtõja, kinkal illos ammõdikiiil kää haridusõ man. 3. Neobretooni (vahtsõnõ bretooni), kon prantsusõ sõnnu om hulga veidemb ku vanõmbidõ inemiisi murdõpõhjõga keelen. A ütõlemise viis om prantsusõ muudu. Tuud kõnõlasõ noorõmba, keskklassi kuuluvõsõga inemise, kink jaos

ANDERSONI MARDI KUJONDUS

Ku inemine taht, et timäga võro kiilt kõnõldas, sis kliip tä hindä lähkõle sändse klepsu. Sarnadsõ klepsu vai rõnna-märgi omma ka mitmil Euroopa väikeisi kiili kõnõlõjil.

bretoon olla om popp ja kiä pruukva nii prantsusõ ku bretooni kiilt, nii nigu tarvidus om.

Hindäst mõista arvasõ pallo vanõmba inemise, et neobretooni om jälle keelepruuk, et tuust om rassõ arvu saia jne.

Nä võiva uma latsõ keelepruuki mõttõn arvusta, a uhkus ei lupa ütõldä, kuis om õigõ: no kuis sa nakkat nüüt joba täüsinemist parandama, ku seoniaoni olt arvanu, et kõgõ tähtsäm om nätä ummi latsi haritõt prantsusõ kiilt kõnõlaman. Haridust olõssi nigu antu, a millest nüüt sääne vigurdsõ? Vanainemiisi kiusamisõs?

Väega rassõ om umas võtta, et «võlss» bretooni kiilt ei oppa mitte kuul – kuul oppas iks standardi –, a tuu om bretooni nuuri umavaihelidõ kõnnõkiil.

Sõna omma egä kõnõlõja meelest põhilidsõ, miä ütõst keelest keele tegevä. Muid pudinit, nigu väläütõlemine, sõnnu

püürdmine ja lausõ säädmine opitas är nii pallo, et tõnõ sust arvu saa.

Arvada ei olõ sääne hübridis minemine õnnõ vahtsõ põlvõ bretooni keele häädä. Keeletiidlõse toova sakõstõ näüte, et esi keeleperekundõst peri Balkani keele pandva sõnnu ritta kõik peris ütõtemuudu. Õnnõ ummist sõnnust hoit egä rahvas hoolõga kinni, selle et sõna tegevä keele ja kiil tege rahva.

Arvada, et ka kõmri kiil koolilatsi suun om hulga rohkõmb inglüse keele muudu ku sada aastat tagasi. Kiilt ellu heräten ei saa kunagi vana kiilt tagasi, kõgõ tulõ välä hübridid vana keele sõnnuga ja päätõlõja keele ütõlemise viiega. Ellu jääse nuu keele, midä tahetas kõnõlda ja mink kõnõlamist ildamba opitu mõistmõsõ pääl ütõskund hääd pidä.

Uma Lehe suurõ jutuvõistlusõ võidujutt!

Saima

KALKUNA MATI

Paar suvõ tagasi, ku ma tulli kerikust, lätsi hobõsõaia manu kaema ilosit hobõsit. Sääil olf üts vanõmb halli päägä naistõrahvas kuun väiku tütriguga. Nuu andsõva kõgõ rääbäkambäle hobõsõlõ leevä- vai saiatükke süvvä.

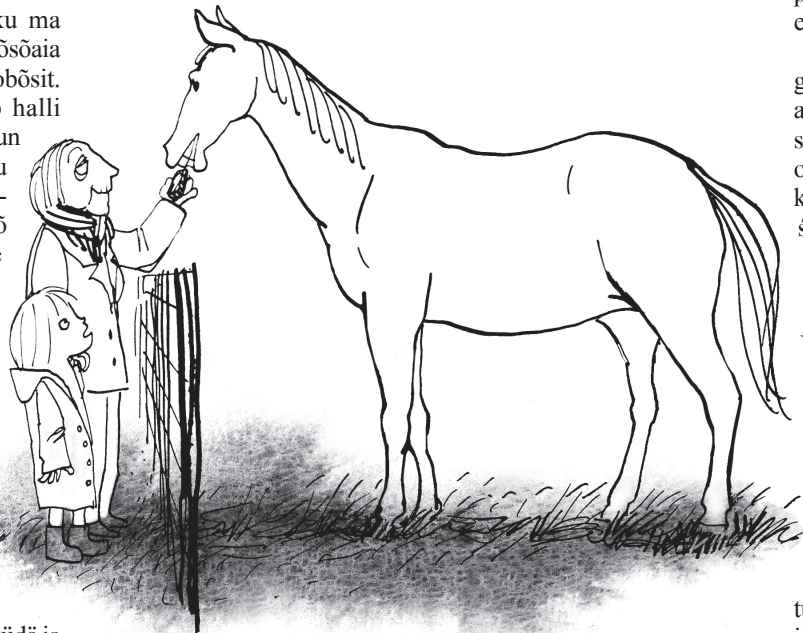
Ma olli kavvõmbal ja kai rohkõmb näid ku hobõsit. Nä olli tollõ rääbäkä hobõsõga nii tegevüsen. Silitivä hobõsõ kaala niipallo, ku hobõnõ sai tuud üle elektrikaufusõ sinnä näide poolõ õiõnda.

Läts paar nädalit müüdä ja ma olli jälki pühapäävä sääil hobõsõkoplil man hobõsit kaeman. Ja oh ime, jälki olf tuu halli päägä naistõrahvas väiku tütriguga sääil hobõst süütman. Nä es söödä ütškõik määnest hobõst, nä süütsevä jälki tuudsamma rääbäkät vanõmbat hobõsõkõist.

Sõs nakaš asi minno huvitama. Ma lätsi näide manu ja uutõ ärä, ku nä viimäde tükü leibä andsõva hobõsõlõ. Sõs ma ütli tere ja kes ma olõ.

Tuu vanõmb naisterahvas ütelf, et tä om Saima ja väiko latsõkõnõ ütelf, et tä nimi om Kärg. Ma kai, et tohoh, sääntsit ei olõ mi kandin nigu olnuki? Küss, et mis ta sääne asi om, et ti söödät võõrit hobõsit, kas teil umma hobõst ei olõ? Saima ütelf, et ei olõ, mi ei olõki siistkandist, mi olõ Kohtla-Järvelt. Ja sõs ma sai külh edesi säändse luu, et mõtli, et taad ma piä ka Uma Lehe lugõjilõ selges tegemä.

Tuu asi olf juhtunu viimäde sõa aigu, tuu võisõ olla nelläkümne kolmandal vai nelländäl aastal Aa kandin Alarannan, kos kalurikülä olf tuukõrd ja kost kaluri tõiva egä hummogu saaki

PLATSI LIISO TSEHKENDÜS

vällä. Mootorpaadiga tuudi kalavõrgu randa ja sääilt võeti tõmmati kõudsega hobõsõ takan nuu kalda pääle. Sis naasõ tipsõva sääilt võrgust kõik kala vällä ja sama päiv õdagu viidi kalavõrgu sisse. Järgmine päiv kisuti vahtõst hobõsõga vällä. Hobõsõ nimi olf Saima, tuu olf Alatalu hobõnõ.

A Mäe talun eläsi tütärlats Saima. Šaksa aig olf tuu, ja sis es olõ külh saapil eriti latskõisil ja eski suuril incimil jalga panda. Saimal olf puust talduga kängä ja sõs presentpääldise olli pääl. Ja Saima klõbis noidõga õnnõ, ku juusksõ hummogu sinnä kalaranda, kartulikõrvikõnõ olf käen. Sääil naasõ andsõva tälle korvitäve noid kallu ja Saima juuskõ kodu.

Ütskõrd, ku tä niimuudu noidõ saapidõ klõbinal juusksõ, olliva puhma takan naabri-poiskõsõ pasman ja irvitivä, et «Kes taa nüüt tulõ, sääne klõpin om, et kas taa om nüüt Alatalu Saima vai Mäetalu Saima!» Saima vihasõ väega, a juusk õks edesi.

Nii nigu Saima ilmusi jälki tii pääle, nii poiskõsõ naksiva jälki irvitämä, et kas taa om

hooli tuust midägi ja ütelf, et pääasi, et poiskõsõ minno ei irvitä.

Läts mitu aastat, Nõukogudõ võim tull ja Saimalõ anti ku kehviktalupoja latsõlõ külänõkõugu saapaostmisõ luba, Saima sai kõrraligu saapa ja unõf äräki šaksa puust tettü kängä. Saima elli ja käve koolin sääil Kohtla-Järvel. Viimäte läts tüüle ja mehele ütelle Võrumaa mehele. Näil olf paar last.

Inne tuud, ku Saima pensionilõ läts, kuuli miis ärä. Saima jäie ütšikus. Sis läts tä uma latsõpõlvõkodu ja sääilt mäe otsast kaie alla. Täl tull miilde õkva tuu asi, kos tuu hopõn Saima vaiu läbi ijä ja kuis tä tundsõ rõõmu tuu peräst. Sõs Saima nakaš mõtlõma, et taivakõnõ, olõ tundnu rõõmu tuust hobõsõ uppumisõst, a tuu olf ju suur tragöödia! Ma piä pandma tollõlõ hobõsõlõ küündlä kerikulõ! Võrumaal läts tä uma latsõlatsõga pääle kerikut hobõsõlõ süvvä andma.

Saima ütelf, et üle terve Ecstümaa, kos hobõsidõkoplil omma, om tä egäl puul andnu hobõssilõ saia vai leibä. Täl om autun kilekott leevä vai saiaga, egäl puul om täl ütõ hopõn, kedä tä Saimas kuts. Tä jutu perä om terve Eestümaa täüs naid Saima hobõsit.

Tä tahtõs päält pensionilõ jäämist hobõst osta, a miis kuuli ärä ja tä esi eläs liinan ja sääil om hobõsõpidämine külh väega võimadu.

A nüüt, ku tä Võrumaalõ tulõ, sõs egä suvi saa tä ütõ hobõst süütä, kellele tä om pandnu Saima nimes. Ja nii õkva tuu rääbäk hobõsõkõnõ olf kavvõmbalõ näist lannü ja Kärg hõigaš piinü helüga: «Saima, Saima!» ni hopõn tullfi näide manu tagasi. Ja sõs andsõva nä tälle viil viimäde tükükese leibä. Ma ütli aituma ja tulli sääilt tulõma.

Uulitsat piät valima!

Võron käi prügüsõda. Hädä ei olõ suguigi tuun, et liin situs ülcarvo pallo. Suur liin süü pallo ja tuuperäst piätki takastpuult kah pallo vällä tulõma, esiki masu aigu, ku suuhtõ om väega veidü panda.

Äsa tege keerolidsõs tuu, et raisakotka ei mõista kuigi kõkkõ tuud suurt asku, midä pidänü kõigilõ jakkuma, umavaihlõ är jaka...

Tülün om kõgõ suurõmb jagõlõja prügüfirma Jõgõva Elämine. Tõnõ (kellele mu meelest liiga tetäs) om Ragn-Sells. Ma vali kõiki asjo iks nime perä! Nime perä om loogilinõ, et seon tülün tulõ hoita Ragn-Sellsi poolõ: ask tulõ elämisest vällä saia ja olõs hää, ku kohegi muialõ, ku tõistõ elämisest. Näütüses Jõgõva Elämisest.

Jõgõval om hindälgi asku küländ, mille tä piäsi viil Võro umma hindäle tahtma? A masu aig om ja nüüt ihutas hammast nii tuu pääle, miä inemisele sisse lätt, ku tuu perämäde pääle, miä vällä tulõ.

Murõ om ka tuun, et aktsiaselts Jõgõva Elämine tüütäs Jõgõva liinan aadrõssi Betti Alveri 2 pääl. Ma mõtlõ, et nii kuulsa ja hüä luulõtaja nimega uulitsalõ ei tohe esiki süldä, mis sis viil prügividämisest vai sinnä prügividämisfirma tegemisest kõnõlda.

Mille Jõgõva Elämisest nimeline firma ei olõ näütüses Jõgõva liinan Jõõ uulitsan? Ka jõõ tsolkminõ om kuritüü,

RUITLASÕ OLAVI, prügükoll

a mitte sõski nii suur, ku Alveri Betti nime teotaminõ.

Kiä Alveri Bettit ei tiä, sõs Talviku Heiti perä tulõ õks tutva ette? Betti olf timä naanõ. Ellivä häste, nikani ku Heiti Tsiberin Tjumeni oblastin är kuuli. Heiti olf kah nii hää luulõtaja, et timä naasõ nimega uulidsa pääle om prügüfirma tegemine sama hää ku kuritüü cestläisi kultuuriaoluu vasta.

Võro liin ei olõ jo Kreutzwaldi uulidsa pääle määnestki pasalato lasknu chit? Kreutzwaldi uulidsa pääl om politsei, spordikuul, spordiplats...

Esiki vinläse pei Kreutzwaldist luku: vinne aol olf uulidsa pääl ülepeä kõgõ tähtsamb asotus – sõakomissariaat.

Parhillanõ Võro liin om lalulesä nii kõvva avvostanu, et muuf esiki liikmiste timä nime-lidse uulidsa pääl katõsuunaldisõs... A Jõgõval ei avvosta kiäki mitte ku midägi. Meil om suvõpääliin, Rāpinä om olnu mõtsapääliin, Põltsamaad om nimmat veinipääliinas... Jõgõvat ei olõ viil sitapääliinas nimmat, a ma praavida seo luuga tuu äsär!

Ma muido monopollõ ja võõramaa firmasit ei salli, a seokõrd kisk mu süä iks tävvega Ragn-Sellsi poolõ: nimä omma Võrol Pikk uulits 4. Tuu, et nimä hinnäst Kreutzwaldi vai Koidula uulitsalõ sisse säändü ei olõ, näütäs sügävät lukupidämist liina vasta ja huulmist paikkundligust kultuurist ja perimüsest.

Tossu Tilda pajatusõ

«Telega» kaeminõ

Buss jäi saisma Kubijal haigõmaja iin ja rahvas naas trepist üles minemä.

Üts vanapaar ütelf, et nä sai pallo varra ja nimä tegeva ao parras telekat kaiõn.

Naistõrahvas, kiä näidega ütlen tullfi, kitt: «Hää mõtõ! Tan kohvikun om väega hää, suurõ ekraani ja selge pildiga telekas.»

A vanapaar sääil hindä istma haigõmaja iinkuan aknõ ala, kon tooli rian. Mõnõ inemise joba olli sääil inne näid iin. «Mi «telekas» tan saman omgi: kaet, kuis bussi ja muu massina tulõva ja är läävä. Vahit inemisi, näet peräkõrd mõnd tutvatki. A peristelekan olõ-i muud ku Võsa Pets, Savisaar ja Anu Saagim.» selcf memm ja võtf platsi sisse.

Kuuluda

Kuulutusõ tel 78 22221, info@umaleht.ee

Teemi är!

Võtami maaha ohtlikkõ puid ja lõikami võssu. Tel 5810 8597.

12. joulukuu pääväl 9–16 Vabaduse platsi pääl

Võro liina joululaaf

Joulukuu lauluproovi «Naisilõ nurmõst» ja «Miihile mõtsast»

«Naasõ nurmõst» tulõva kokko tõsõ Uma Pido laulõ harõtama iispäävä, 7. joulukuu pääväl kell 19 Võroliõ Kandilõ kultuurimajja (kiä tulõ edimäst kõrda, tulku 18.30, sõs saa koorjuht lauljalõ helüpruuvitõ). Tõsõpäävä, 8. joulukuu pääväl kell 18 saias kokko Põlva kultuurikeskõnõ (Põlvan tetäs vahtõsidõ tulõjõidõ helüpruuvitõ joosupääit är). Mehe saava kokko «keskpõrmandu pääl» – Võro ja Põlva vaihel Vana-Koiola rahvamajan pühapäävä, 6. joulukuu pääväl kell 16. Teedüs: Tammeoro Saidi, tel 509 7391, Ilvese Helga, tel 528 3549, Määri Andres, tel 528 4859 ja www.umapido.ee. Viil olõ-i iida Uma Pido laulukuri mano tulla!

OJARI TRIINU, tõsõ Uma Pido projektjuht

Latsilõ

Vastussõq saatkõq Tartu 48, Võro liin 65609 Uma Leht vai info@umaleht.ee.

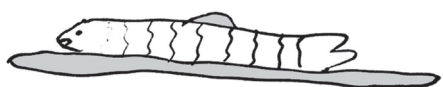
Manoq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõs ja telehvoninumõdõ. Vastajidõ vaihlõ loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Mineväkõrdsõ mõistatusõ vastussõq: mõts – mets, nagõl ~ nakl – nael, kevviä – kevad, kaiv – kae, kahr – karu, tsirk – lind, kikas – kukk, susi – hunt, udras – saarmas, harak – harakas, mõtus – metsis, tartik – tatar, kuklanõ – sipelgas, kask ~ kasuk – kasukas, kukk – käbi. Avvohinna saa Parmeni Kaire (10) Mercmäelt.

Seon mõistatusõn tulõ sul vällä uuriq, määne süük mäantsõlegi latsõlõ väega miildüs. Sõõginimmin ommaq täheq segi lannüq. Ku panõt nuuq õigõhe järkõrda, saat vastussõq teedäq! Üte latsõ perekunnanimi ei olõq süük. Määntse latsõ? Seod mõistatusõ võivaq lahendaq ka suurõq inemiseq ja vastussõ meile saataq. Vastussit oodami 10. joulukuu pääväni.

TEET suurpumadõr
IVO raakalehepüksis
AVO miipäppus
EERI eriheng
JAKAP plakadikuu
LEO kõrnapiipkar
MART hokipimo
RIVO ärübell
AADI rähmākõrv
KALEV temasasspate

IMBI pastakpups
ENE tuusnesees
ANN kannpuuk
MARI kükaladse
ANNA vanattman
HELBE vorverist
SANDRA risõ
LIISA nabisuumu
KÜLLI säsiivikatlard
VILJA draadirohkapk

Ülesandõ mõtõf vällä PERÄMÄDSE ENE Valimis tekõFASTRO MARIKO Pidiq tsehkend SAARÕ HIPP

Kaeq egä kolmapäävä vahtsit Jussi-multikit: www.lastekas.ee → Jussi multikad → multikaq võro keelen!